

AZ ÉSZT NYELVRŐL, IRODALOMRÓL, KAPCSOLATOKRÓL – KÁRPÁTALJAI MAGYAR NÉZŐPONTBÓL

Az ungvári egyetem magyar szakán (a 70-es évek elején) két szemeszter erejéig lehetőségünk volt megismerkedni az észti nyelvvel. Ez az idő nyilván nem lehetett elegendő ahhoz, hogy elsajátíthassuk e kis nép nyelvét, de nem is ez volt a cél; ott és akkor a tanszéken – az összehasonlító nyelvtudomány keretein belül – ennek csupán orientalisztikai jelleget tulajdonítottak. Fodó Sándor és Zékány Imre személyében két olyan tanárunk is volt, akik a Tartui Állami Egyetemen szereztek diplomát, majd később tudományos képesítést, így jól beszéltek az észti nyelvet. Mindketten nyelvészek voltak. A mi évfolyamunkat e téren docensi minőségben Zékány tanár úr oktatta, akit Fodó Sándorhoz hasonlóan különösen kedveltem. Az órákon természetesen szóba került az észti kultúra, az irodalom is, de csak érintőlegesen. Ez utóbbi ismeretét a hallgatók közül ki-ki egyéni érdeklődésből mélyítgette.

Sorsom úgy hozta, hogy katonai szolgálatom kezdetekor, 1973 őszén észti fiúk közé kerültem az alakulatnál. Velük együtt egy kis csoportot alakítottunk, amelynek tagjai azonos érdeklődésűek voltak. Az észti bajtársak többnyire megkapták Észtországból az ottani lapokat, irodalmi és művelődési folyóiratokat is, s azokat forgatva a két év szolgálati idő alatt figyelmem egyre inkább e baltikumi nép kultúrája felé fordult. Nem csupán az irodalmuk érdekelt, de szinte minden, ami kapcsolatos volt velük. Rövid idő múltán már észtil írtam viszonylag terjedelmes leveleimet Zékány tanár úrnak, amelyekre ő örömmel reagált, hol észti, hol magyar nyelven, hol pedig a kettőt bekezdésenként keverve. Leveleimet a nyelvhelyesség ellenőrzésének szándékával természetesen mindig átnevettem észti bajtársaimmal. Később, szabad időmben egyre többször próbálkoztam észti irodalmi művek fordításával. Ehhez rendelkezésemre álltak a már említett észti kiadványok, köztük központi irodalmi folyóiratok, mint a *Looming* vagy a *Noorus*. Fordításaimat (nem csupán verseket) rendre feljegyeztem egy vaskosabb füzetbe, amely a leszerelésemig csaknem megtelt. Természetesen hazahoztam, ám idővel „beleveszett” a kézirat-, könyv- és folyóirathalmokba; ez az oka annak, hogy eddig nem tudtam közreadni fordításaimat. A füzet – szerencsére – az elmúlt év decemberében előkerült.

Némi stilizálás – így, harminckét év múltán – bizony elkélt a szövegeken, de azt hiszem, némi figyelmet megérdemelnek az olvasóktól. Főleg a XX. század észti költőitől fordítottam, s csakis olyan műveket, amelyek tudomásom szerint magyar nyelven nem kaptak nyilvánosságot, bár meg kell jegyezmem: a magyar költők, írók sok figyelmet fordítottak észti kollégáik munkásságára. Jelentősebb műfordítóink – elsősorban Rab Zsuzsa, Képes Géza, Tótfalusi István, Tandori Dezső, Ágh István, Illyés Gyula, Csanádi Imre, Kormos István – értő válogatásban, magas színvonalú fordításokkal járultak hozzá az észti líra bemutatásához. És viszont! A legkiemelkedőbb észti irodalmárok – Arvi Siig, Arvo Valton, Uno Laht, Jaan Kross, Ellen Niit, Juhan Smuul, Debora Vaarandi, Marie Under, Leelo Tungal – feltűnően sok magyar költőt mutattak be észti kiadványokban. Az észti–magyar irodalmi kapcsolatok tehát már jelentős eredményeket tudnak felmutatni.

Érintőlegesen bár, de szólni kell az észti és a kárpátaljai magyar kapcsolatokról is. Köztudott, hogy Észtország egyetemlein, fő- és szakiskoláin több mint fél évszázada folyamatosan jelen vannak kárpátaljai magyarok. Jómagam annak idején csaknem egy hetet töltöttem el Tartu és Tallinn egyetemlein. Meglepően sok kárpátaljai magyar egyetemistával találkoztam, részt vettem a rendezvényeiken. Itt megjegyzem: Észtország felsőoktatási intézményeiben alapvető követelmény az észti nyelv maradéktalan elsajátítása, s aki a diákevek alatt erre nem képes, kilátása sincs a diploma megszerzésére. A kárpátaljai magyar diákok zöme általában megfelelt ennek a követelménynek is. A magyar szót, a magyar kultúrát is ápolhatták, s az Észtországi Magyarok Kulturális Szövetségének 15 évvel ezelőtti megalakítása óta ezt szervezett körülmények közt tehetik, teszik. Rendezvényeiken (irodalmi estek, szavalóversenyek) gyakran kerül terítékre a kárpátaljai magyar irodalom, más szóval: mi, a magyar irodalom kárpátaljai művelői jelen vagyunk az Észt Köztársaságban – írásaink képviselnek bennünket.

Valamit valamiért, a kultúrában is: álljon itt két régi fordításom az észti költészetből. Mindkettőt Mats Traat művei közül választottam. Róla talán annyit, hogy 1936-ban született, így az észti irodalom doyenjének számít. Verseivel, színműveivel és regényeivel 1962-től van jelen a balti ország literatúrájában. Pályája kezdetén paraszti származása határozta meg világlátását, mentalitását. Sokáig gépészmérnökként dolgozott, bejárta hazája falu- és tanyavilágát. Alapvető élményei a vidéki élethez kötik, de a városi életmód iránt is érzékeny. Művei magyar nyelven A

bálvány, az Észk költők című antológiákban és Az észk irodalom kistükre című gyűjteményben jelentek meg, s azóta anyaországi folyóirataink is szinte folyamatosan közlik írásait.

FODOR GÉZA

MATS TRAAI

MÄRTS

Märtsilaotus on lubadusekarra
oma otsatu sinaga
läbi paneelide kostab klarer
kaugelt korrusest
tuba sukelduv valgusse
nelja seinaga
südamega

Üksik luik lennitab tiibu
kalendris
Mils Holgersson asub teele
Isanane turjaz

Äkitselt on nii selge
kui ei kunagi
maailma otstarre

KARU TÄNAV 1922

Mis tähendab Eesti Pesuköök kahe uksega kevadtuul kõigutab
vaiguseid pungi sõiduteel sammuvad tööised kõnniteel
saadab neid poliisei pilgus teras rõhkem siit aknast ei näe
Kuressaare lossipargis kraaksuvad varesed Tveris
mis on seal seal Eesti lapike maad üks tüli üks ahelik lahing
Kõrvaline tänav ülem tükus ja krambis kui see on tõi et
Aga rongkõik läheb edasi rõhkem siit aknast ei näe
Tuleb silmapilk minema hakata ühi murrab tiivad ja talle
Kellele Kristus kellele kingissepp üks uksteine aadress kaimis akem
Neijas aasta kuid lossipargis punuvad ünnud pesti
Kas see on tõi ka see üks raike tänav ülem tükus ja
Kus on revolver krambis